MORALA – MODALITATE A REGLEMENTĂRII SOCIALE

Diana DONICI

Etimologic, cuvântul „morală" provine de la adjectival latin *mos-moris*, care înseamnă moravuri, sau din grecescul *moralis,* adică Ethos. Limba română a preluat mai întâi cuvântul „moral" (morală) din limba latină şi doar mai târziu l-a primit sub formă de etic (etică), din limba greacă. Deci morala este, obiectul de studiu al eticii. Ea reprezintă totalitatea convingerilor, atitudinilor, deprinderilor, sentimentelor reflectate în principii, norme, reguli determinate istoric şi social, care reglementează comportamentul şi raporturile dintre indivizi, precum şi dintre aceştia şi societate (familie, grup, naţiune, societate), în funcţie de categoriile: bine, rău, datorie, dreptate, nedreptate, şi a căror respectare se întemeiază pe conştiinţă şi opinie publică.

Dicţionarul explicativ al limbii române (ediţia din 1975) defineşte morala ca fiind: „ansamblul normelor de convieţuire şi comportament al oamenilor unii faţă de alţii şi faţă de colectivitate, a căror încălcare nu este sancţionată de lege, ci de opinia publică", iar dicţionarul limbii franceze „Petit Robert" (ediţia din 1982) defineşte morala ca fiind: „ştiinţa binelui şi a răului, teoria acţiunii umane în calitatea ei de a fi supusă datoriei şi au ca scop binele; ansamblul de reguli de conduită considerate de o manieră absolută; ansamblul de reguli care decurg dintr-o anumită concepţie despre morală".

Dreptul ca ştiinţă nu apare pe loc viran. Istoriceşte, dreptul s-a desprins treptat din normele de morală şi din obiceiuri. În această ordine de idei, morala precede dreptului.

Dreptul nu numai descinde din morală, dar s-a dezvoltat şi a progresat în unison cu aceasta, or are sau trebuie sa aibă un conţinut moral. Traducerea lui în fapt prin respectarea liber consimţită, sau aplicarea prin forţa coercitivă a statului–în cazul necesităţii, ridică întotdeauna şi o problemă morală.

În viziunea lui Giorgio del Vecchio, „relaţiile dintre morală şi drept sunt aşa de strânse, încât ambele aceste categorii au esenţial acelaşi grad de adevăr, aceeaşi valoare" [1, p.199] sau, cum se mai afirmă în literatura de specialitate, dreptul reprezintă doar un minimum de moralitate sau de perfectare juridică a acesteia.

În aceeaşi filieră de gândire, Giorges Ripert consideră că nu este nici o diferenţă de domeniu, natură şi scop între regula morală şi cea juridică. Regula morală interpătrunde dreptul prin mijlocirea concepţiilor etice ale legiuitorului sau judecătorului, după cum, în cel mai bun caz, rătăceşte la frontierele dreptului pentru a pătrunde atunci când se iveşte prilejul, iar când legea nu mai este conformată cu principiile morale, ea cade în desuetudine [2 p.249-252].

Sesizând corelaţia dintre drept şi morală, Matei Cantacuzino preciza: „Obiceiurile şi legile în care se concretizează normele dreptului se inspiră

necontenit din concepțiile morale ale societății şi se fasonează prin modul lor de îndrumare şi de aplicare după progresul sau regresul ce se manifestă în concepția morală dominantă într-un anumit moment şi într-un anumit mediu social" [3, p.12].

Simbioza dintre drept şi morală în filosofia dreptului s-a extins pe două direcții importante: una concepe dreptul ca un minim de morală (justiția prin drept şi morală), iar alta consideră că unicul temei al dreptului este statul (ordinea de drept fără morală) [4 p.136]. Părtaşii acestei concepții privesc dreptul ca un fenomen în sine desprins de orice altă realitate. De aici rezultă că nu se poate afirma că dreptul trebuie să fie moral, deoarece nu există morală absolută. O reglementare juridică poate fi în acelaşi timp cu un sistem de morală şi în contrazicere cu alt sistem.

Între primele două concepții (dreptul – „un minim de morală" şi „statul este unicul temei al dreptului"), se plasează curentele sociologice care admit prezența spontană a dreptului în viața socială, ca urmare a presiunii unor factori social-politici. De exemplu, francezul Leon Duguit consideră că, în procesul de creare a dreptului, legiuitorul ține cont de conştiință socială, de sentimentul societății şi solidarității sociale.

Indiferent de modul de abordare a problemei coraportului „drept-morală", se impune ca dreptul să aibă un conținut moral. O atare abordare a problemei constituie o continuitate a celebrei definiții dată dreptului de către Celsus: „Jus est ars boni et aequi" – dreptul este arta binelui şi a echității.

O disociere comparativă a dreptului şi a moralei conduce la deducția că ambele sunt ordini sociale normative, dar de tip diferit. Există ordini sociale pentru că ambele reglează conduita oamenilor în măsura în care ea intră în raport direct sau indirect cu cea a altor oameni. Funcția oricărei ordini sociale normative e de a promova o anumită conduită a oamenilor care îi sunt supuşi, de a incita aceşti oameni fie de a se abține de la anumite acte, considerate pentru anumite motive ca dăunătoare pentru ceilalți fie, dimpotrivă, de a îndeplini anumite acte socialmente utile.

Cu toate afinitățile lor, dreptul nu se confundă totuşi cu morala. Între cele două categorii de reguli există şi unele diferențe, şi anume:

a) morala, spre deosebire de drept, are o vârstă mult mai avansată. În timp ce normele juridice apar doar o dată cu apariția statului, normele de morală sunt cunoscute şi societății prestatale;

b) domeniul moralei este mult mai vast decît cel al dreptului. Dreptul nu reglementează decât conduita oamenilor în măsura în care trăiesc în societate, neatribuindu-se la gândurile umane. Morala, dimpotrivă, „ne cere cont de gândurile noastre cele mai intime", „bate la fereastra sufletului şi o penetrează cu uşurință răscolind „Eul" până la autodistrugere prin mustrarea de conştiință"[6, p.120]. Cu alte cuvinte, „morala are drept obiect reglemen-

tarea faptelor interne, intenția noastră, pe când dreptul – reglementarea faptelor materiale externe ale noastre" [7, p.321];

c) morala este mult mai exigentă decât dreptul. Altfel spus, ea este mult mai pretențioasă față de drept, cere mai mult. Morala activează cu unele categorii, despre care dreptul nu vorbeşte: mila, recunoştința, bunăvoința etc.;

d) modalitatea de garantare a moralei şi dreptului este diferită. Diferite sunt şi sancțiunile prevăzute pentru abaterile de la prevederile dreptului şi cele ale moralei.

Referințe:

1. Giorgio Del VECCHIO. *Lecții de filosofie juridică.* Bucureşti: Europa Nova, 1995.
2. КОРЕЛЪСКИЙ, В.М., ПЕРЕВАЛОВ, В.Д. *Теория государства и права.* Москва: Норма-Инфра-М, 1998.
3. CANTACUZINO, Matei B. *Elementele dreptului civil.* Bucureşti: Cartea Românească, 1921.
4. POPA, N. *Teoria generală a dreptului.*
5. Giorgio del VECCHIO. Op. cit.
6. DVORACEK, M., LUPU, Gh. Op. cit.
8. DJUVARA, Mircea. Op. cit.